

3.1 Er zijn allerlei factoren van invloed op de ontwikkeling en uitvoering van de Agenda 2030 (zoals geografische en structurele veranderingen in armoede, klimaatverandering, politieke, economische, sociale, demografische, ecologische en technologische factoren, de veiligheidssituatie...). Welke factor is volgens u het belangrijkste?

Mondiale duurzame ontwikkeling is een gezamenlijke verantwoordelijkheid en gedeeld belang. De juiste voorwaarden moeten worden gecreëerd voor duurzame ontwikkeling, niet alleen elders in de wereld, maar ook binnen de Europese Unie (EU).

De kracht van de Global Goals zit hem onder andere in de erkenning dat de grensoverschrijdende vraagstukken van deze eeuw vragen om een brede agenda die geldt voor iedereen en dat de onderwerpen die de nieuwe internationale agenda domineren sterk gerelateerd zijn. Als er niets gedaan wordt aan klimaatverandering zullen de resultaten op economische ontwikkeling en armoedebestrijding verloren gaan. Vrouwenrechten zijn cruciaal voor economische ontwikkeling; voedselzekerheid kan niet los worden gezien van klimaatverandering en biodiversiteit.

We lopen tegen de grenzen aan van wat de wereld kan dragen. Economische modellen moeten aangepast worden aan de huidige situatie en dienen circulair te worden. De EU moet zich inzetten voor duurzame en inclusieve economische groei, binnen een uitdagende, nieuwe internationale context.

Er zijn een aantal uitdagingen en trends die de implementatie van de Global Goals beïnvloeden. In veel ontwikkelingslanden is er vooruitgang als het gaat om het terugdringen van armoede en sociale ontwikkeling. Er zijn minder ontwikkelingslanden die externe ondersteuning nodig hebben. Tegelijkertijd is er nog een grote groep landen die ver achter blijft, vaak fragiel en geconfronteerd met conflict. Daarbij zijn meer mensen dan ooit op de vlucht en zien wij ons geconfronteerd met grote migratiestromen. Een uitdaging is de ring van instabiliteit rond Europa. Veiligheid - ook de Europese - en ontwikkeling zijn sterk met elkaar verweven. Nieuwe en diepgaandere inspanningen zijn nodig om fragiele staten rondom Europa te stabiliseren en hun pad naar economische en sociale groei voort te zetten.

Een andere belangrijke trend is dat de binnenlandse ongelijkheid in veel landen toe neemt. Dit geldt niet alleen voor rijke landen, maar ook in Afrika en Azië groeit de ongelijkheid. Naast grootschalige armoede is het een probleem dat grote groepen mensen langdurig worden achtergesteld op grond van leeftijd, sekse, handicap, de plaats waar zij wonen, etnische of religieuze achtergrond. Dit leidt tot armoede en gebrek aan zeggenschap die van generatie op generatie worden overgedragen. Meer inspanningen zijn nodig om grote ongelijkheid binnen landen aan te pakken en te zorgen dat niemand achterblijft.

Een belangrijke uitdaging is de sterke bevolkingsgroei in Sub-Sahara Afrika. Op dit moment wonen er in de regio 1,1 miljard mensen; de VN schat dat het er 2,5 miljard zijn in 2050 en 4,4 miljard in 2100. De verwachting is dat de Sahel regio qua inwonersaantal in de komende 80 jaar zal groeien tot het equivalent van dat van de EU. Een grote meerderheid van de wereldbevolking zal bestaan uit laagopgeleide jongeren die weinig tot geen perspectief hebben. Deze ongekeerde bevolkingsgroei zal een enorme impact hebben op het milieu, ongelijkheid, armoede, migratie en op investeringen die gedaan worden om de Global Goals te bereiken. Investeringen in seksuele reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) zijn nodig om mensen de kans te geven zelf de grootte van hun families te kiezen. Een actieve inzet van overheden in ontwikkelingslanden met duidelijk beleid op - en investeringen in - SRGR is noodzakelijk om de Global Goals te kunnen bereiken.

Er zal tevens nader gekeken moeten worden naar consumptiepatronen; productie verloopt via (complexe) mondiale waardeketens. Actie aan de ene kant van de keten heeft direct effect op mensen en omgeving aan de andere kant van de keten. Het is van belang dat er een grotere focus komt op 'due diligence' bij het bedrijfsleven. EU beleid dient zich te richten op mondiale waardeketens en verantwoord ondernemen. Wanneer deze inclusief opgezet worden zal dit direct effect hebben op wereldwijde voorspoed en de levensstandaard in ontwikkelingslanden en daarmee op het behalen van de Global Goals.

Een uitermate belangrijke uitdaging voor de implementatie van de Global Goals is het realiseren van vooruitgang op vrouwenrechten en gender gelijkheid. Wereldwijd blijven meisjes en vrouwen systematisch achter en worden gediscrimineerd. Geboekte voortgang is niet gelijk tussen landen, en zelfs niet binnen landen. Conflict verergert de situatie. Verkrachting wordt gebruikt als wapen, vrouwen en meisjes worden verhandeld en verkocht. Schadelijke praktijken zoals vrouwenbesnijdenis en kind huwelijken bestaan nog steeds; meer dan 125 miljoen meisjes en vrouwen zijn slachtoffer van vrouwelijke genitale verminking in Afrika en het Midden Oosten. Daarnaast schat de Verenigde Naties dat wereldwijd een op de drie vrouwen te maken heeft gehad met fysiek en/of seksueel geweld. Het is een schending van het fundamentele recht tot leven, vrijheid, veiligheid, waardigheid, gelijkheid tussen mannen en vrouwen, non-discriminatie en fysieke en mentale integriteit. Er is een lange weg te gaan. Niet alleen moet de voortgang worden versneld, ook dienen de reeds geboekte resultaten te worden veiliggesteld om achteruitgang te voorkomen.

3.2 Hoe kan het EU-beleid, met name het ontwikkelingsbeleid, beter inspelen op zowel de mogelijkheden als de negatieve aspecten van de factor die u in de vorige vraag hebt genoemd?

Om de negatieve effecten van de geïdentificeerde trends te beperken en mogelijkheden daartoe te scheppen, is het van essentieel belang dat de EU het terugdringen van armoede en het nastreven van duurzaamheid centraal stelt in al haar beleid. Nieuw en bestaand beleid – en de programmering van fondsen - moet expliciet getoetst worden op hoe het bijdraagt aan de verwezenlijking van de Global Goals. Daarnaast is het cruciaal dat ook niet statelijke partijen bijdragen en samenwerken, onder andere via partnerschappen. Inclusiviteit en de belangen van burgers dienen centraal te staan. Migratie, stabiliteit aan de grenzen van de EU en klimaatverandering verdienen een prominente plaats in de herziende EU consensus. Innovatie, gender en bevolkingsbeleid, duurzaamheid, economie, handel, bedrijfsleven, investeringen en klimaat moeten bepalender worden in het EU ontwikkelingssamenwerking beleid. Inzet op mensenrechten en goed bestuur moet bestendig worden.

Geweld en conflict

Ernstige armoede is vaak geconcentreerd in omgevingen waar geweld en onrechtvaardigheid domineren. Aanpak van de grondoorzaken van conflict, instabiliteit en irreguliere migratie vraagt om een multi-dimensionele, lange-termijn inzet waarin de EU de verschillende componenten van het buitenlands beleid harmoniseert: politieke dialoog, ontwikkelingssamenwerking, handel en de promotie van de rechtsstaat, de internationale rechtsorde en veiligheid. Echte vrede kan alleen worden opgebouwd vanuit een multistakeholder benadering waarbij vrouwen en mannen, maatschappelijke organisaties en gouvernementele instituties samenwerken, elk vanuit hun eigen rol.

Internationale waardeketens

Om de mogelijk negatieve effecten van internationale waardeketens tegen te gaan moeten de gezamenlijke inspanningen om deze duurzamer en inclusiever te maken worden versterkt. Dit impliceert

dat de EU, samen met lidstaten, pro-actiever wordt op verantwoord ondernemen binnen en buiten de EU. De EU kan dit stimuleren door:

1. Het creëren van EU platforms voor internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO) initiatieven om multi-stakeholder initiatieven op te schalen en deze te coördineren via de EU. Zo kan duplicatie worden tegengegaan en tegenstrijdige nationale belangen worden ondervangen.
2. Versterken van het EU netwerk voor IMVO beleidsmakers om “best practices” te delen, zodat voorkomen wordt dat lidstaten het wiel opnieuw moeten uitvinden.
3. Het ontwikkelen van een EU IMVO actieplan met concrete acties voor alle stakeholders, inclusief maatregelen voor toegang tot remedies en het versterken van middelen om voortgang te monitoren.
4. Uitbreiden van capaciteit van EU delegaties op IMVO in producerende landen en lokaal rondetafelgesprekken met bedrijven promoten.

De private sector speelt een belangrijke rol. In lijn met de Global Goals moet de EU de samenwerking met de private sector versterken om duurzame en inclusieve economische groei te kunnen bewerkstelligen.

Gender

Vrouwen moeten betrokken worden in het opstellen, uitvoeren en monitoren van beleid, bijvoorbeeld als het gaat om klimaatverandering. Beleid kan niet effectief zijn wanneer er geen rekening gehouden wordt met de helft van de bevolking. Emancipatie van vrouwen in de economie betekent het ontsluiten van management potentieel en een rechtvaardiger verdeling van inkomen.

Werk

Er moet meer aandacht komen voor *social protection floors*. De armste landen hebben een relatief jonge bevolking met een enorm potentieel, maar ook een enorme uitdaging. Jongeren moet - in moeilijke situaties - perspectief worden geboden op voldoende banen om migratiestromen in te dammen.

4.1 Hoe kan de EU zorgen voor een goede koppeling tussen de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen, het klimaatverdrag van Parijs en andere mondiale vraagstukken op het gebied van duurzame ontwikkeling?

Om de Global Goals te bereiken, met daarin in acht nemend de afspraken uit het Klimaatakkoord en andere uitdagingen op duurzame ontwikkeling, is het van essentieel belang om de universele werking die er van uit gaat te erkennen en de vereisten voor het volbrengen van de overeenkomsten te adresseren. Het is van belang dat er een goede koppeling bestaat tussen de implementatie van de Global Goals door EU en lidstaten en andere mondiale afspraken.

4.2 Hoe bereikt de EU een evenwicht tussen de economische, sociale en milieuaspecten van haar interne en externe beleid, en met name binnen haar ontwikkelingsbeleid?

Sociaaleconomische ontwikkeling en duurzaamheid gaan hand in hand. Er moet serieus rekening worden gehouden met de grenzen van wat de planeet maximaal kan dragen. Om dit te bereiken moet ingezet worden op een circulaire economie. De economische, sociale en milieu gerelateerde beleidsterreinen komen op verschillende punten samen, bijvoorbeeld als het gaat om voedselzekerheid en watervoorziening. De EU dient hiermee in de programmering van ontwikkelingshulp rekening te

houden. Dit vraagt om goede (en verbeterde) landen- en regionale analyses die aan programmeringsbesluiten ten grondslag liggen. De EU heeft meer flexibiliteit om het gewenste evenwicht te kunnen vinden en zal in programmering bij hulp soms op meerdere sectoren tegelijkertijd in moeten zetten om zo het gewenste eindresultaat te bereiken. De EU zou meer moeten inzetten op dit soort “flagship projecten” waarbij op deze manier geprogrammeerd wordt. De EU heeft een voorbeeldfunctie en heeft, samen met de lidstaten, veel kennis en expertise te bieden.

Uitbanning van extreme armoede blijft van primair belang binnen ontwikkelingssamenwerking. Hiervoor is het noodzakelijk dat arme mensen een betere positie krijgen op politiek en economisch gebied. De EU en lidstaten kunnen hieraan werken via sociale bescherming en via de versterking van lobby en *advocacy* door maatschappelijke organisaties.

4.3 Op welke punten zou het ontwikkelingsbeleid van de EU moeten worden veranderd?

De implementatie van de Global Goals moet een nieuwe impuls geven aan beleidscoherentie. Bij het opstellen van nieuw EU beleid – maar ook bij de programmering van EU ontwikkelingssamenwerkings middelen – dient concreet nagegaan te worden hoe dit de implementatie van de Global Goals bevordert. Werelddoel 17 over de middelen ter implementatie biedt concrete beginpunten voor hernieuwde inzet op beleidscoherentie voor ontwikkeling (BCO).

De innovatieve elementen van de Global Goals en de Addis Ababa Action Agenda moeten onderdeel worden van het denken over de toekomst van de EU als het gaat om de strategie op duurzame ontwikkeling. Daarbij moet de EU zich specifiek focussen op de aanpak van ongelijkheid en het ‘*leave no one behind*’ principe, door dit aan te kaarten in de politieke dialoog en door middelen en instrumenten meer te focussen op de armste en achtergestelde mensen en meest fragiele staten. Daarnaast moeten we, zoals overeengekomen in Addis, multi-stakeholder partnerschappen stimuleren en ruimte creëren voor mechanismen van innovatieve financiering zoals ‘blending’. Niet-financiële instrumenten moeten hierbij ook in overweging worden meegenomen.

Het overkoepelende doel van de EU interventies op het gebied van ontwikkelingssamenwerking moet – naast uitbanning van armoede en het centraal stellen van duurzaamheid - duidelijker het promoten van duurzame vrede in de partnerlanden rondom de EU worden, met name de landen die getroffen zijn door instabiliteit en conflict.

4.4 Op welke van de hier bovengenoemde terreinen verwacht u meer samenhang tussen het ontwikkelingsbeleid en andere onderdelen van het externe optreden van de EU bij de uitvoering van de Agenda 2030?

Aanpassing van de EU Consensus is een onderdeel in een groter complex geheel. Belangrijk is om ook op andere manieren dan aanpassing van de Consensus bij te dragen aan implementatie van de 2030 Agenda op Europees niveau. Interne- en externe aspecten moeten tezamen worden opgepakt om concreet invulling te geven aan de agenda. De sterke verwevenheid van de verschillende dimensies en beleidsterreinen vergt van de EU en haar instituties dat er concreet vorm gegeven gaat worden aan het voeren van coherent beleid. Specifiek op het gebied van migratie, handel, belastingregels, landbouw en GVDB zou goed naar dwarsverbanden moeten worden gekeken.

4.5 Op welke terreinen heeft de EU de grootste meerwaarde als ontwikkelingspartner (b.v. welke aspecten van het ontwikkelingsbeleid, dialoog of praktische regelingen, of in welke categorie/land(en))?

De EU kan bij uitstek toegevoegde waarde genereren door geïntegreerd extern beleid te voeren; door de acties van lidstaten in partnerlanden te coördineren; door presentie in fragiele staten; door kennisoverdracht; en door het voeren van een politieke dialoog met partnerlanden.

De twee pijlers waarop de EU zich in de programmering van ontwikkelings samenwerking concentreert zoals geïdentificeerd in de “Agenda for Change” (mensenrechten, democratie en goed bestuur en inclusieve en duurzame groei) zijn nog steeds pertinent. EU interventies moeten daarbij in dienst staan van het beperken van migratiestromen en het bereiken van stabiliteit aan de grenzen van de EU.

4.6 Hoe kan de EU haar ontwikkelingsbeleid beter afstemmen op de aanpak van ongelijkheid – bijvoorbeeld tussen mannen en vrouwen – in het kader van de Agenda 2030?

Groeiende ongelijkheid is een obstakel voor het bereiken van de Global Goals. Een scherpere focus op participatie en deelname in de groei van de armste en buitengesloten groepen is van groot belang.

De EU moet zich meer focussen op programma’s voor de allerarmsten en meest gemarginaliseerde groepen; er moet meer gebruik gemaakt worden van de politieke dialoog met partnerlanden om het belang van inclusief beleid te benadrukken; en de EU moet meer inzetten op het creëren van werk voor vrouwen en jongeren in Afrika. Daarnaast zou de EU zich middels haar programma’s expliciet meer moeten inspannen voor gelijke kansen voor iedereen en de toegang tot sociale voorzieningen en economische kansen voor allen vergroten.

Gendergelijkheid is een vereiste voor duurzame ontwikkeling. Het is daarom van groot belang dat de EU consensus ook een duidelijk gender perspectief bevat, voor alle gebieden van ontwikkelingssamenwerking. Dit zou onder andere moeten door het meer transparant maken van budgetten: de aandacht voor vrouwen in (overheids)budgetten moet expliciet worden, evenals de systematische toepassing van *gender-responsive* budgettering in plannings- en begrotingsprocessen waar gender in wordt geïntegreerd. Er dienen specifieke doelstellingen te worden opgenomen in alle EU programma’s. Daarnaast zou *gender-responsive* plannen, budgetteren, monitoren en evalueren verplicht moeten worden gesteld voor EU ontwikkelingssamenwerking.

4.7 Hoe kan het ontwikkelingsbeleid van de EU beter bijdragen aan de veiligheid van mensen? Hoe kan het ontwikkelingsbeleid van de EU bijdragen aan de aanpak van de onderliggende oorzaken van conflicten en kwetsbaarheid en aan meer veiligheid en weerbaarheid in de landen waar wij actief zijn?

Veiligheid en rechtsorde zijn van groot belang voor armoedebestrijding. De gevolgen van fragiliteit zijn binnen de EU te merken door onder andere migratie, jihadisme en mensenhandel. Er dient een specifieke link tussen de EU Global Strategy en het ontwikkelingsbeleid van de EU te komen. Goede en effectieve implementatie van de Global Goals zal bijdragen aan veiligheid binnen en buiten de EU. Juist in fragiele staten zal de EU consistent moeten investeren in veiligheid, werkgelegenheid, onderwijs, rechtsorde en sterke instituties; ook om migratiestromen tegen te gaan.

4.8 Hoe kan de nieuwe consensus over ontwikkeling beter inspelen op de kansen die migratie biedt, de negatieve aspecten van irreguliere migratie zo klein mogelijk houden en de onderliggende oorzaken van irreguliere migratie en gedwongen ontheemding beter aanpakken?

Er is een belangrijke stap genomen door migratie te incorporeren in verschillende doelen en subdoelen van de Global Goals. Om te zorgen dat mensen geen noodzaak voelen om te migreren, moeten ze een toekomst kunnen opbouwen voor zichzelf en hun kinderen in eigen land of regio. EU-beleid op het terrein van ontwikkelingssamenwerking, mensenrechten, vrede en veiligheid, onderwijs, private sector en klimaatverandering draagt daaraan bij. Het is belangrijk om te komen tot een intensieve geïntegreerde aanpak van irreguliere migratie op basis van partnerschappen met derde landen. Dat betekent dat de verschillende EU instrumenten moeten worden ingezet voor afspraken met derde landen over de aanpak van grondoorzaken van migratie, betere opvang in de regio, een effectieve samenwerking op terugkeer en de ontmanteling van het cynische bedrijfsmodel van mensensmokkelaars. In dat kader verwelkomt Nederland de recente Mededelingen van de Europese Commissie die op dit terrein zijn verschenen. De Consensus zou hier verder op moeten voortbouwen en daarnaast ook oog moeten hebben voor de kansen die migratie biedt voor ontwikkeling.

De Consensus zou het belang moeten benadrukken van het eerst versterken van veiligheidsinstituties (politie, grensbewaking) en het hebben van de benodigde capaciteit voor registratie; waarop vervolgens de inzet gecombineerd kan worden met capaciteitsopbouw gericht op de grondoorzaken van migratie.

Irreguliere migratie wordt beïnvloed door demografische trends. Een grote uitdaging vormt de grote generatie jonge mensen. Investeren in hun potentieel, door middel van onderwijs, gezondheidszorg, werkgelegenheid en respect voor mensenrechten is essentieel. Demografische trends kunnen beïnvloed worden door mensen die hun eigen keuzes kunnen maken. De EU moet zich richten op de rechten van individuen, empowerment van vrouwen, SRGR en het terugdringen van ongelijkheid.

5.1 Hoe kan het EU-beleid, en met name het ontwikkelingsbeleid, zo veel mogelijk vormen van financiering voor duurzame ontwikkeling, met name vanuit de particuliere sector, mobiliseren met zo veel mogelijk effect?

De totale instroom van financiële middelen in ontwikkelingslanden is het afgelopen decennium sterk gegroeid. Deze financiële stromen kunnen worden onderscheiden in officiële ontwikkelingssteun (ODA), overige officiële stromen (waaronder ook exportkredieten), directe buitenlandse investeringen (FDI) en andere particuliere stromen tegen marktvoorwaarden (obligaties, leningen, e.d.), *remittances* (geldovermakingen door migranten) en particuliere donaties.

Er is vooral een sterke toename te zien van private financiering naar de middeninkomenslanden, met name in de vorm van investeringen, obligaties en bancaire leningen. Daarnaast hebben ook *remittances* aan belang gewonnen, en in mindere mate officiële financiering vanuit de BRICs en private filantropie.

Om de Global Goals te kunnen financieren moeten landen zelf verantwoordelijkheid nemen voor het werven van publieke inkomsten. De EU kan steun verlenen door onder andere capaciteitsopbouw en kennisuitwisseling. Verder is oog voor coherentie van belang: er zijn immers veel beleidsterreinen die van invloed zijn op ontwikkeling, denk aan handel, veiligheid en migratie en belastingen. Voortgang op het ene mag niet ten koste gaan van het andere terrein.

Rekening moet worden gehouden met de positieve effecten van niet-financiële middelen zoals handel, partnerschappen, kennisoverdracht, opbouw van instituties en het stimuleren van goed en effectief beleid. Daarnaast moet ingezet worden op meer gebruik van innovatieve financieringsinstrumenten; deze stimuleren private partijen om markten in ontwikkelingslanden te betreden, of kunnen private financiering mobiliseren voor zaken als water, infrastructuur, gezondheid en klimaat. Voldoende kennis van deze financieringsinstrumenten is een voorwaarde, evenals het voorkomen van marktverstoring, budgettaire risico's en aandacht voor schuldhoudbaarheid.

De EU kan bijdragen aan het bevorderen van een goed handels- en investeringsklimaat, het faciliteren van handel uit ontwikkelingslanden en het stimuleren van duurzame productieketens. Daarnaast kan de EU lokale en Europese bedrijven ondersteunen die werken aan oplossing voor ontwikkelingsuitdagingen. Door het stimuleren van innovatieve financiële impulsen kunnen MKB'ers makkelijker investeren in ontwikkelingslanden. De private sector dient zich hierbij wel te verbinden aan beginselen van maatschappelijk en ecologisch verantwoord ondernemerschap. Hierbinnen zijn afspraken over IMVO die investeringsbeslissingen beïnvloeden van groot belang. De EU zou daarbij moeten komen tot een nieuw IMVO actieplan met aandacht voor IMVO in mondiale waardeketen; het belang van meer coherentie tussen hulp en handel op verduurzaming; en de mogelijkheid van EU-steun voor multistakeholder sectorinitiatieven ter verduurzaming van mondiale waardeketens.

5.2 Hoe en waar zou de EU haar officiële ontwikkelingshulp strategisch moeten inzetten om maximaal effect te sorteren? Houd hierbij rekening met het toenemende aantal andere financieringsbronnen en de verbintenissen van de EU wat betreft officiële ontwikkelingshulp.

Om de impact van ODA te kunnen maximaliseren zal de EU zich moeten richten op de allerarmsten en het instrument in moeten zetten als hefboom om andere inkomsten te genereren. ODA blijft als externe financieringsbron vooral voor de armste en fragiele staten van essentieel belang. Vluchtelingen- en migratiestromen binnen en vanuit de brede ring van instabiliteit rond Europa zijn groter dan ooit en een groeiend deel van ODA zal nodig zijn voor maatregelen zoals opvang in de regio en aanpak van grondoorzaken. Het is belangrijk om goed oog te houden dat ODA middelen zo worden ingezet dat ze een maximaal stabiliserend effect hebben.

5.3 Hoe kan de EU partnerlanden beter helpen bij het mobiliseren van hun eigen middelen voor armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling?

De EU kan op een aantal manieren partnerlanden ondersteunen in het mobiliseren van hun eigen middelen voor het uitroeien van armoede en duurzame ontwikkeling:

- door capaciteitsopbouw te ondersteunen kan de EU landen steunen om meer eigen publieke inkomsten (bv. belastingen) te genereren;
- door meer internationale samenwerking in het tegengaan van illegale geldstromen en belastingontduiking;
- door een gezamenlijke aanpak, met deelname van ontwikkelingslanden, van belastingontwijking.

5.4 Hoe zouden gedifferentieerde partnerschappen eruit kunnen zien, gelet op het belang van middeninkomenslanden voor de uitvoering van de Agenda 2030?

De grootste concentratie armen woont op dit moment nog in middeninkomens landen. Van deze landen ligt een aantal in de ring van instabiliteit rondom Europa. Dit maakt hen kwetsbaar en zorgt ervoor dat

zij milieu en sociale dimensies van duurzame ontwikkeling naast zich neerleggen. Samenwerking met deze landen vergt verschillende benaderingen waarvoor ODA niet het dominante middel ter implementatie kan zijn. Vaak missen deze landen de relevante expertise en technologie en niet zozeer de financiële middelen om duurzaam beleid te kunnen voeren. De EU zal moeten diversifiëren en samenwerkingsverbanden aan moeten gaan die verder reiken dan financieringssamenwerking. Om dit te kunnen faciliteren zou gedacht kunnen worden aan het oprichten van een Europees Centrum voor Uitwisseling van Expertise.

5.5 Hoe kan de EU meer samenhang brengen in het ontwikkelingsbeleid, gezien de ervaring tot nu toe met het integreren van ontwikkelingsdoelstellingen in EU-beleid dat van invloed kan zijn op ontwikkelingslanden (zie bijvoorbeeld het verslag 2015 over de samenhang van het ontwikkelingsbeleid), en zo bijdragen tot meer coherentie in het algemeen in het beleid inzake duurzame ontwikkeling? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat het beleid in ontwikkelingslanden en internationaal op coherente wijze bijdraagt tot de prioriteiten voor duurzame ontwikkeling?

De implementatie van de Global Goals geeft een nieuwe stimulans aan de beleidscoherentie voor ontwikkeling. De EU dient dit aan te grijpen om de volgende stappen te zetten:

- De EU zou voor nieuwe beleidsinitiatieven de verplichting op zich moeten nemen om deze te toetsen op hoe deze bijdragen aan de implementatie van de Global Goals;
- De EU zou een grondige analyse moeten maken van de beleidscoherentie aspecten van de 2030 Agenda en de Addis Actie Agenda. Voornamelijk doel 17 over de middelen ter implementatie (maar ook doelen 3 over toegang tot gezondheid en intellectuele eigendomsrechten en 10 over de kosten van overmakingen door migranten) biedt concrete punten voor hernieuwde inspanningen op de bestaande BCO agenda.
- De Agenda 2030 deadline, doelen en indicatoren bieden een nieuwe urgentie voor OECD landen en de EU om BCO acties te plannen, te implementeren en er over te rapporteren.
- Het zou goed zijn om bij OECD landen en opkomende economieën aan te dringen ook beleidscoherentie te implementeren op relevante beleidsgebieden, bijvoorbeeld door vrije markttoegang voor MOLs.
- De EU kan meer investeren in het promoten van dialogen en capaciteitsopbouw in partnerlanden om binnen de nationale beleidsvorming beleidscoherentie voor duurzame ontwikkeling te versterken. De EU zou moeten investeren in de kritische rol van maatschappelijke organisaties ten behoeve van effectiviteit, transparantie en werkelijke uitvoering van beleid.
- Van groot belang is ook dat er meer coherentie komt tussen de EU instrumenten voor extern beleid. Er dient één enkel financieel instrument te worden gerealiseerd dat via een bijdrage aan de Global Goals een bijdrage levert aan de implementatie van de nieuwe *EU Global Strategy on Foreign and Security Policy*.
- De EU dient te transformeren naar een extern gerichte netwerkorganisatie die gebruik maakt van open informatie-uitwisseling en tijdelijke, multidisciplinaire, unieke samenwerkingsvormen.
- De EU zou een stap kunnen maken door de Consensus voor ontwikkeling en de Consensus over humanitaire hulp samen te voegen tot één document. Hiermee zou uiting gegeven worden aan de sterke verwevenheid van de twee beleidsgebieden.

6.1 Hoe moet de EU haar partnerschappen met het maatschappelijk middenveld, stichtingen, het bedrijfsleven, parlementen, lokale overheden en de wetenschap versterken ter ondersteuning van de

uitvoering van de Agenda 2030 (inclusief de volledige actieagenda van Addis Abeba) en het klimaatverdrag van Parijs?

De nieuwe internationale context vergt nieuwe samenwerking tussen de EU, internationale organisaties, het maatschappelijk middenveld en andere overheden. De vergrote invloed van landen als China, India en Brazilië leidt tot nieuwe verhoudingen. De oprichting van de nieuwe Aziatische Infrastructuur Investeringsbank (AIIB) in 2015 getuigt daarvan. Ook is de waarde van de rol die de private sector, financiële instellingen, filantropen, kennissector en het maatschappelijk middenveld kunnen spelen flink toegenomen. Nog meer dan voorheen zijn partnerschappen tussen diverse organisaties van belang om resultaten te behalen.

De EU zou als bemiddelaar op kunnen treden en partnerschappen mogelijk kunnen maken waarin verschillende partijen zoals internationale organisaties, het maatschappelijk middenveld, lokale autoriteiten, de private sector en denktanks samenkomen. Daarnaast kan de EU een belangrijke rol spelen in het versterken van de dialoog en samenwerking tussen publieke en private stakeholders, om zo de mogelijkheden voor accountability en toegang tot remedie (bijvoorbeeld in relatie tot mensenrechtenschendingen) te vergroten.

Complicerende factor is dat het maatschappelijk middenveld in veel landen steeds beperkter wordt. Dit is een zorgelijke trend. Ondersteuning van het maatschappelijk middenveld door de EU is van groot belang om een omgeving te creëren waarin het mogelijk is voor het maatschappelijk middenveld om kritisch te opereren en te participeren. Het is essentieel dat het maatschappelijk middenveld een gelijkwaardige partner kan zijn in partnerschappen, waarbij het ook andere stakeholders verantwoordelijk kan houden.

6.2 Hoe kan de EU de particuliere sector aanmoedigen om te investeren in duurzame ontwikkeling?

De EU zou haar betrokkenheid in de private sector moeten intensiveren en op zoek moeten gaan naar nieuwe samenwerkingsvormen met de private sector. Er liggen voor veel Europese bedrijven, actief op bijvoorbeeld voedsel, water, infrastructuur, klimaatfinanciering en de bestrijding van rampen, kansen om bij te dragen aan duurzame ontwikkeling. Samenwerking met deze bedrijven kan bijvoorbeeld vorm krijgen in publiek-private partnerschappen.

6.3 Hoe kan de EU beter samenwerken aan duurzame ontwikkeling met andere landen, internationale financiële instellingen, multilaterale ontwikkelingsbanken, nieuwe donors en de VN?

Om de relaties met andere landen, de internationale financieringssystemen en de VN te versterken als het gaat om duurzame ontwikkeling moet de aanpassing van het VN-ontwikkelingssysteem eveneens worden meegenomen. De implementatie van de 2030 Agenda alsook het Addis Abeba Actieplan en het Klimaatakkoord behoeft een VN-systeem dat *'fit for purpose'* is. Hervorming van de VN op zowel hoofdkantoor- als landenniveau is nodig om de Global Goals op een zo efficiënt mogelijke wijze te kunnen realiseren. Gezien haar significante financieringsbijdragen aan de VN moet de EU veel meer tot een strategische benadering overgaan in plaats van losse projectfinanciering.

Daarnaast moet gekeken worden naar een mogelijke rol voor de Europese Investeringsbank (EIB) bij uitvoering van de Global Goals, bijvoorbeeld via operationele ervaring in infrastructuur, klimaat, innovatie en ondernemerschap.

6.4 Hoe kan de EU partnerlanden het beste ondersteunen bij het ontwikkelen van brede, inclusieve nationale plannen voor de uitvoering van de Agenda 2030?

De EU kan een belangrijke rol spelen in het faciliteren van inclusieve benaderingen op beleidsontwikkeling door mee te werken aan het creëren van een veilige omgeving voor het maatschappelijk middenveld. De uitvoering van de Global Goals vereist immers betrokkenheid van alle partijen.

6.5 Hoe kunnen de coördinatie, complementariteit en samenhang tussen de EU en de lidstaten het beste worden versterkt en verbeterd om partnerlanden beter te helpen bij armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling?

Intensivering van EU gezamenlijke programmering zal een belangrijke bijdrage moeten leveren aan het bereiken van de Global Goals en de uitvoering van de consensus. Zie verder onder punt 6.7.

6.6 Hoe kan de EU-ontwikkelingssamenwerking maximaal effect sorteren en hoe kunnen wij met alle partners samenwerken om dit te bewerkstelligen?

De EU kan leiderschap tonen door een coördinerende rol op zich te nemen in sectoren en op agenda's waar een gecoördineerde benadering van belang is. Dit is met name relevant als het gaat om het aanmoedigen van institutionele hervormingen om de rechtsstaat in landen te versterken.

Daarnaast is het van groot belang dat de EU samenwerkt met het maatschappelijk middenveld om de democratische rechtsstaat te versterken. De EU dient de wereldwijde trend van een steeds meer beperkte ruimte voor het maatschappelijk middenveld te beperken tegen te gaan.

Economische ontwikkeling en het creëren van banen blijft een belangrijk onderdeel van de ontwikkelingsagenda voor de komende decennia, waarbij samenwerking met de private sector van groot belang is. De private sector moet op grotere schaal banen creëren en meer lokaal investeren.

Gezien het grote belang van nieuwe partners en "buy-in" door multistakeholders, zou onderzocht moeten worden of de nieuwe EU Consensus niet medeondertekend zou kunnen worden door vertegenwoordigers van de private sector, het maatschappelijk middenveld, denktanks en instanties als de EIB.

6.7 Op welke punten kan de gezamenlijke programmering van de EU nog worden verbeterd en hoe kan deze ervaring worden benut voor andere gezamenlijke EU-acties om landen te helpen bij de uitvoering van de Agenda 2030?

Gezamenlijk programmeren is een essentieel instrument om de consensus tot uitvoering te brengen. Immers, dit instrument kan de doelen van de consensus vertalen naar uitvoering in de partnerlanden. Gezamenlijk programmeren van EU middelen gaat niet alleen over gezamenlijke analyse, het verdelen van het werk en bekend stellen van de meerjarige financiële middelen, maar is ook van belang voor gezamenlijke positionering. Dit moet leiden tot effectievere hulp en verhoogde politieke leverage en impact van de EU. Daarbij ligt de focus op het landenniveau, dus het proces van gezamenlijke programmering moet ook ter plekke plaatsvinden. Het leiderschap van de EU Delegaties is hierbij cruciaal. Zonder dit leiderschap, zo is gebleken, komen processen niet van de grond. De EU Delegaties

dienen hiertoe te worden uitgerust met afdoende mensen en middelen (bijv. via ondersteuning door experts en facilitators).

Er moet meer nadruk komen op gezamenlijke implementatie en gezamenlijke monitoring, onder andere via gezamenlijke resultaattraamwerken. Dit zal van gezamenlijke programmering hét drijvende proces van de samenwerking tussen de EU en de lidstaten dienen te maken. *'Last but not least'*: gezamenlijke programmeren dient de 'default' te worden voor de programmeringsprocessen van EU en lidstaten. Om het aantal programmeringsdocumenten terug te brengen, dient de EU haar meerjarige programmeringsdocumenten (MIPs en NIPs) standaard te vervangen door gezamenlijke programmeringsdocumenten. Lidstaten kunnen hun bilaterale documenten ook hierdoor vervangen. Uiteraard hebben lidstaten enige flexibiliteit nodig om voor specifieke bilaterale aspecten een aanvullend document op te stellen.

De raadsconclusies van mei 2016 en de uitkomsten van de lopende evaluatie dienen leidend te zijn voor een ambitieuze inzet op gezamenlijke programmering in de consensus.

7.1 Hoe kan de EU zelf beter gebruik maken van gegevens en analyses, ook op het gebied van ontwikkeling, als basis voor de regelmatige rapportage over de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen aan de VN?

Het bijhouden van voortgang op een systematische en transparante wijze is essentieel om de Global Goals te kunnen realiseren. Voor wat betreft voortgang op de Global Goals binnen de EU zelf kan via het eigen statistische bureau, Eurostat, op jaarlijkse basis worden gerapporteerd. De Europese Commissie kan eveneens gebruik maken van gegevens en analyses, zoals die geleverd worden door het *European Environment Agency* en de *EU Resource Efficiency Scoreboard*, om voortgang te meten op milieubeleidsterreinen en strategisch beleidsterreinen als *Europe 2020*. De gezamenlijke analyses in de context van gezamenlijke programmering kunnen hier ook een bijdrage aan leveren.

7.2 Hoe kan de EU de verantwoordingsplicht van alle actoren helpen waarborgen, inclusief de particuliere sector? Hoe kan de EU alle actoren bewegen tot serieuze en degelijke follow-up en evaluatie van de Agenda 2030?

De EU kan op verschillende manieren verantwoordingsplicht bevorderen van alle partijen die bijdragen aan de implementatie van de 2030 Agenda:

- Door het bewerkstelligen van een 'enabling environment' voor het maatschappelijk middenveld en persvrijheid in partnerlanden;
- Door een *"flagship project"* op te zetten onder de financiële instrumenten extern beleid om partnerlanden te ondersteunen bij monitoring van voortgang op het bereiken van de Global Goals.
- Door het maken van afspraken dat lidstaten op reguliere basis nationale voortgangsrapporten opstellen;
- Door het bewerkstelligen dat rapporten en presentaties worden gebaseerd op robuuste data en technische indicatoren;
- Door zich er voor in te zetten dat data waarop de rapporten gebaseerd zijn open en toegankelijk zijn en dat de rapporten door middel van publieke consultaties tot stand komen om transparantie en verantwoordelijkheid te garanderen in de monitoring van de voortgang op de Global Goals.

- Door te zorgen dat er gebruik gemaakt wordt van reeds bestaande accountability mechanismen, maar ook van functionele commissies als de VN commissie status van de vrouw en de VN commissie bevolking en ontwikkeling.
- Door zelf het goede voorbeeld te geven.

7.3 Hoe moet de EU in haar ontwikkelingssamenwerking inspelen op de periodieke voortgangsrapportage van de partnerlanden over de doelstellingen van de Agenda 2030?

De EU kan partnerlanden aanmoedigen om op reguliere basis nationale voortgangsrapportages op te stellen en een *national voluntary review* tijdens het *High Level Political Forum* (HLPF) in de komende jaren te verzorgen. Belangrijk daarbij is om aandacht te hebben voor eventueel benodigde capaciteitsopbouw. Rapportages moeten op robuuste data en technische indicatoren rusten.